

بررسی تأثیر سواد سلامت در میزان اعتیاد دانشجویان

سکینه مطیرزاده^{*1}

دانشجوی دکترا، گروه آموزش بهداشت و ارتقاء سلامت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

فرشته زمانی علویچه²

عضو هیأت علمی، گروه آموزش بهداشت و ارتقاء سلامت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

چکیده :

تأثیر بالقوه سواد سلامت در پیشبرد سلامتی و کیفیت زندگی افراد و ارتباط آن با اتخاذ رفتارهای پیشگیرانه سلامتی، اثبات شده است. نظر به افزایش گرایش به مواد در میان دانشجویان، این مطالعه با هدف بررسی تأثیر سواد سلامت در میزان اعتیاد دانشجویان انجام شده است. این مطالعه مروری با روایتی از مقاله های مرتبط و با جستجو در پایگاه داده های ایرانی و بین المللی از جمله sid, magiran, GoogleScholar, pubmed با کلید واژه های مرتبط و معادل آن استفاده شده است. نتایج مطالعات نشان داد نمره سواد سلامت در اعتیاد دانشجویان ارتباط داشت. بیشترین مؤلفه های سواد سلامت تبیین کننده اعتیاد دانشجویان فهم، تصمیم گیری و کاربرد اطلاعات بوده است. در نتیجه با هدف توانمندسازی این افراد در زمینه سواد سلامت و پیشگیری اعتیاد، مداخلات متناسب در هر گروه طراحی و اجرا گردد.

واژگان کلیدی: اعتیاد، سواد سلامت، دانشجویان

مقدمه :

مصرف مواد مخدر عامل خطر مهم سلامت جامعه در سراسر جهان می باشد و تأثیر مستقیم بر اهداف سلامت دارد (مسلمان و همکاران 1399). افزایش گرایش جوانان به مواد بسیار نگران کننده است زیرا اکثر افرادی که مصرف مواد را در سالهای جوانی آغاز می کنند در سالهای آینده نیز به مصرف آن ادامه می دهند (Sarafino & Smith 2014).

از سوی دیگر علاوه بر شیوع و فراگیری بالای اعتیاد در قشرها و طبقات مختلف، این پدیده تأثیرات مخرب و عواقب جبران ناپذیری را هم به دنبال دارد چرا که ارتباط غیر قابل انکار مصرف مواد و سوء مصرف آن با سایر انحرافات و نیز مشکلاتی مانند اختلال های روانی، فرار منزل، پرخاشگری و خشونت در رفتارهای اجتماعی در رفتارهای اجتماعی، دزدی، بزهکاری، افت تحصیلی، بی علاقهگی تحصیلی، اقدام به خودکشی و فحشا نشان داده است (طارمیان و همکاران 1386).

پژوهش ها نشان می دهد که دامنه سنی معتادان و مصرف کنندگان مواد مخدر در سطح جهانی کاهش یافته است. کاهش دامنه سنی مصرف مواد مخدر، بسیاری از نوجوانان و جوانان را در معرض خطر قرار داده و موجب نگرانی های وسیعی در سطح جوامع شده است. در ایران نیز شواهد نشاندهنده افزایش مصرف مواد در جوانان و دانشجویان است (Arshi et al, 2018).

مطالعات درباره ی اعتیاد جوانان بیانگر رشد چشمگیر و حتی بحران این پدیده در کشور است. افزایش گرایش جوانان ایرانی به مواد مخدر بسیار نگران کننده است زیرا اکثر افرادی که مصرف مواد را در سال های جوانی آغاز می کنند به مصرف آن در سال های آینده نیز ادامه می دهند (محمدخانی، و بهروز 1396).

متأسفانه با اینکه انتظار می رود تحصیلات دانشگاهی به دلیل افزایش سطح آگاهی، توان فکری و موقعیت اجتماعی از عوامل پیشگیری در برابر سوء مصرف مواد عمل کند، ولی آمارها گسترش روز افزون سوء مصرف مواد در بین دانشجویان همه کشورها را نشان می دهد. به عنوان مثال راپ و لیزا گزارش کردند که 61٪ از دانشجویان آمریکایی سیگار، 80٪ درصد الکل و 54٪ درصد داروهای غیر قانونی مصرف می کنند (Rupp & Lisa 2004).

سواد سلامت یکی از فاکتورهای مهم است که کیفیت زندگی بشر امروزی را تحت تأثیر قرار می دهد . سواد سلامت یافتن و درک اطلاعات بهداشتی و تصمیم گیری مناسب در مدیریت بیماری و یافتن بهترین خدمات بهداشتی است (Kickbusch et al, 2013) . سواد سلامت به طور گسترده ای به عنوان تعیین کننده اصلی سلامت در دستور کار و اولویت سیاست های بهداشت عمومی قرار دارد (Vozikis,et al, 2014) . همچنین عامل مهمی در رفتارهای سلامت فردی و پیامدهای سلامتی است (Baker,et al, 2014) سواد سلامت پایین با نتایج بهداشتی ضعیف تر و استفاده ضعیف از خدمات بهداشتی ارتباط دارد (Berkman et al, 2014) . سواد ناکافی سلامت یکی از مشکلات اساسی در جهان است و برخی از مطالعات نشان می دهد که بستری شدن در بیمارستان در افرادی با سواد سلامت بالاتر، کمتر است (Baker,et al, 2014). شواهد نشان میدهند که سواد سلامت پایین ممکن است با رفتارهای خطرپذیر سلامتی مانند سیگار کشیدن و مصرف مشروبات الکلی یا مصرف مواد همراه باشد (Rolová et al, 2014) . همچنین سواد سلامت پایین با پیامدهایی چون انجام کمتر رفتارهای پیشگیری کننده ، انجام کمتر فعالیت بدنی ، عوارض بستری شدن و هزینه های بیشتر مراقبت سلامتی مصرف دخانیات و در نتیجه باعث سلامت کمتر مرتبط است (Bailey et al, 2013). همچنین سواد سلامت میتواند عامل تأثیرگذاری در افزایش رفتارهای بهداشتی مانند اتخاذ رفتارهای پیشگیرانه باشد (پناهی و همکاران 1395).

سواد سلامت به عنوان یک پیامد کلیدی در آموزش بهداشت مطرح بوده و در مفهومی وسیعتر، عنصری مهم از ارتقای سلامت محسوب میشود (Afshari et al, 2014) در دهه اخیر سواد سلامت نقش حیاتی در آموزش بهداشت و ارتقای سلامت داشته و به عنوان وسیله ای برای بهبود پیامدهای سلامت و کاهش نابرابری در سلامت مورد توجه فزاینده قرار گرفته است (Wu et al, 2010)

مطالعات زیادی در جهان از نظر سواد سلامت و گروه های جمعیتی مختلف انجام شده است. در گروه سنی دانشجویان مشاهده شده است که با وجود سن مناسب دانشجویان و سلامت این گروه، آنها در هنگام تغییر محیط زندگی و سبک زندگی خود با چالش های مختلفی رو به رو هستند که می تواند به رفتارهای خطرناک اجتماعی و بهداشتی و مخاطرات سلامتی برای آنان منجر شود (Wang et al, 2015). که این امر ضرورت برنامه ریزی و تدوین راهکارهای مداخله ای پیشگیرانه اعتیاد را در دانشگاه ها نشان می دهد.

در خصوص ارتباط بین سواد سلامت و وضعیت مصرف سیگار، یکی از جدیدترین مطالعات حاکی از آن است که افراد با سواد سلامت بالاتر، به طور معنی داری کمتر به سمت رفتار مصرف سیگار روی می آورند (Wang et al, 2015).

شیوع استعمال دخانیات به ویژه سیگار در میان دانشجویان به عنوان قشر تحصیلکرده جامعه که می تواند بر روی تمام اقشار جامعه تاثیر بگذارد، بسیار مهم است. مطالعات بسیاری در زمینه شیوع سیگار و عوامل مستعدکننده آن در میان دانشجویان انجام گرفته است که بیشتر این مطالعات نشان دهنده افزایش شیوع مصرف سیگار در دانشگاه ها هستند (Khami et al, 2010).

شناخت عواملی که بر تطابق هرچه بیشتر دانشجویان با رفتارهای سالم و کاهش رفتارهای پرخطر اثر داشته باشد، از اهمیت بسیاری برخوردار است و شناخت این عوامل باعث می شود که برنامه ریزان و مجریان حوزه سلامت به طور مؤثری در جهت پیشبرد هرچه بهتر برنامه های ارتقای سلامت و استفاده بهینه از خدمات گام بردارند (Mahmoudi & Taheri 2015). سواد سلامت به علت داشتن نقش حیاتی در آموزش بهداشت و ارتقاء سلامت، به عنوان وسیله ای برای بهبود پیامدهای سلامت و کاهش نابرابری در سلامت مورد توجه فزاینده قرار گرفته است (Wu et al, 2010).

سواد سلامت در افراد، تأثیر بالقوه ای در پیشبرد سلامتی و کیفیت زندگی آنان داشته و به همان نسبت موجب کاهش هزینه های مربوط به مراقبت های بهداشتی می شود. از طرفی جوانان اصلی ترین قربانیان مواد مخدر هستند زیرا آن ها در این سن آمادگی انجام هر کاری را دارند تا کنجکاو و یا احساسات خود را ارضا نمایند. لذا با توجه به اهمیت سواد سلامت و نقش آن در سلامت افراد از جمله دانشجویان، مطالعه حاضر به بررسی تأثیر سواد سلامت در میزان اعتیاد دانشجویان پرداخته است.

روش کار: این مطالعه مروری با روایتی از مقاله های مربوط به مطالعات کیفی و کمی نمایه شده در پایگاه های اطلاعاتی sid, GoogleScholar, magiran, pubmed, انجام شده است.

در جستجوی مقالات کلمات کلیدی به کاررفته شامل این کلیدواژه های فارسی و انگلیسی بود:
 سواد سلامت، رفتارهای پیشگیری کننده، مصرف سیگار در دانشجویان، اعتیاد در دانشجویان

Prediction of drug, Students, Health literacy, Addiction

با توجه به این که تحقیقات در زمینه ارتباط بین سواد سلامت و آمادگی به اعتیاد کم بوده است لذا به نتایج مطالعات مرتبط با موضوع مطالعه نیز اشاره شده است و از مقالات فارسی و انگلیسی زبان چاپ شده در مجلات علمی داخلی و خارجی که متن آنها در دسترس بود استفاده شد.

یافته ها :

بخش چشمگیری از دانشجویان 39/3٪ در طول زندگی، دست کم یکی از مواد مخدر را مصرف کرده اند (طارمیان و همکاران 1386). نتایج حاکی از آن بود که بین آمادگی به اعتیاد و مؤلفه های سواد سلامت (دسترسی، مهارت خواندن، فهم، ارزیابی، تصمیم گیری و کاربرد اطلاعات) روابط معنی داری وجود داشت (مسلمان و همکاران 1399). طبق یافته های مطالعات بین میانگین نمره سواد سلامت در دو گروه از دانشجویان سیگاری و غیرسیگاری اختلاف معنادار وجود داشت. همچنین بین میانگین نمره ابعاد درک، تصمیم گیری و کاربرد اطلاعات سلامت و دسترسی، در دو گروه از دانشجویان سیگاری و غیرسیگاری اختلاف معنادار وجود داشت ($P>0/05$). همچنین دانشجویان بیشترین اطلاعات مربوط به سواد سلامت خود را از طریق اینترنت کسب می کردند (محمدی فرح و همکاران 1396).

بحث و نتیجه گیری :

این مطالعه با هدف بررسی تأثیر سواد سلامت در میزان اعتیاد دانشجویان با مرور بر مطالعات مرتبط انجام شده است. سواد سلامت با اتخاذ رفتارهای پیشگیری کننده ارتباط دارد (پناهی و همکاران 1395). طبق نتایج، آمادگی به اعتیاد با نمره سواد سلامت و مؤلفه های آن (دسترسی، مهارت خواندن، فهم و ارزیابی تصمیم گیری و کاربرد اطلاعات) رابطه معنی دار داشت (مسلمان و همکاران 1399). همچنین این مطالعه نشان داد که مؤلفه های فهم و تصمیم گیری و کاربرد اطلاعات سواد سلامت می توانند آمادگی به اعتیاد را تبیین کنند. برخی مطالعات نشان دادند در بررسی ابعاد تأثیرگذار سواد سلامت بر اتخاذ رفتارهای پیشگیری کننده از مصرف سیگار در دانشجویان، دو بعد درک و دسترسی به اطلاعات سلامت، بیشترین میانگین نمره و دو بعد تصمیم گیری و کاربرد اطلاعات سلامت و خواندن، کمترین میانگین نمره در را به خود اختصاص دادند (پناهی و همکاران 1395). هم چنین نتایج مطالعات نشان داد که سطح سواد سلامت در دانشجویان متوسط است و چندان کافی نمی باشد (Vozikis 2014, et al). بررسی مقالات نشان داد که سطح سواد سلامت پایین تا متوسط برای کسانی که در درمان سوء مصرف مواد مشترک بودند رایج بود (Degan et al, 2019). همچنین بررسی مقالات حاکی از وجود رابطه بین سواد سلامت و مصرف سیگار است (Arnold 2014, et al). مطالعات نشان می دهد که در جهت طراحی راهکارهای پیشگیری از دخانیات و مؤثر بودن آنها، در نظر گرفتن سواد سلامت افراد ضروری است (Fu et al, 2017).

میتوان اظهار کرد که سواد سلامت به افراد کمک می کند تا اطلاعات سلامتی را راحت تر به دست آورند و درک کنند. همچنین آنها را قادر می کند که بصورت آگاهانه تصمیم گیری کنند (Diviani et al, 2012). در حقیقت سواد سلامت کافی منجر به افزایش سبک زندگی سالم در بین اقشار مختلف جامعه خواهد شد (Cho et al, 2008).

نتایج مطالعات مختلف نشان می دهند افرادی که سواد سلامت بالاتری دارند بیشتر، رفتارهای ارتقاء دهنده سلامت را انجام می دهند (Diviani et al, 2012). دانشجویان در رشته های بالینی و مرتبط با سلامت نسبت به دانشجویان دیگر رشته های پایه پزشکی در طول تحصیل، اطلاعات بیشتری درمورد سلامت، مراقبت های بهداشتی و پیشگیری از بیماری دریافت می کنند. این امر می تواند به دلیل وجود دوره های بالینی نظری و عملی در طول تحصیل برای این گروه های تحصیلی باشد. به منظور ارتقای سطح

سواد سلامت در رشته های غیربالیینی، برگزاری کارگاه های آموزشی مرتبط با سلامت و مسائل بهداشتی برای همه رشته های تحصیلی توصیه می شود (کریمی راد و همکاران 1392).

با هدف توانمندسازی این افراد در زمینه سواد سلامت، لازم است مداخلات متناسب در هر گروه طراحی و اجرا گردد. همچنین گنجاندن یک برنامه درسی هدفمند جهت بالا بردن سواد سلامت می تواند به منظور اتخاذ رفتارهای ارتقاء دهنده سلامت مفید باشد. بنابراین، توسعه روش های نوین آموزشی از قبیل آموزش تحت وب به منظور افزایش سواد سلامت دانشجویان به مسئولان امر پیشنهاد می شود.

منابع:

مسلمان، میکائیلی، مهدوی. پیش بینی آمادگی به اعتیاد بر اساس سواد سلامت در دانشجویان. فصلنامه علمی اعتیادپژوهی. ۲۰۲۱؛ ۱۵(۵۹): ۴۳-۶۴.

Sarafino EP, Smith TW. Health psychology: Biopsychosocial interactions: John Wiley & Sons; 2014.

فرهاد ط، جعفر ب، حمید ب، سیدمحمود قط. شیوع مصرف مواد در میان دانشجویان شهر تهران. ۲۰۰۸.

Arshi M, Latifian M, Asad R, Sheikholmoloki F. Studying the Relationship Between the Family's Emotional Climate and Attitude Toward Addiction Among Students. Quarterly Journal of Social Work. 2018;7(1):22-8

محمدخانی، الدین م. پیش بینی گرایش به اعتیاد و اختلالات مرتبط با مواد براساس اختلال اضطراب اجتماعی و کیفیت زندگی در دانشجویان دانشگاه پیام نور شهر کرمانشاه، ۱۳۹۵. سلامت جامعه. ۲۰۱۸؛ ۱۱(۱): ۹-۱۰.

Rupp P, Lisa L. Handbook of preventing interventions for Adolescents. New York: John Wiley; 2004

Kickbusch I. Health literacy. The solid facts. Geneva: World Health Organization. 2013.

Vozikis A, Drivas K, Milioris K. Health literacy among university students in Greece: determinants and association with self-perceived health, health behaviours and health risks. Archives of Public Health. 2014;72:1-6.

Baker DW, Gazmararian JA, Sudano J, Patterson M. The association between age and health literacy among elderly persons. The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences. 2000;55(6):S368-S74.

Berkman ND, Sheridan SL, Donahue KE, Halpern DJ, Crotty K. Low health literacy and health outcomes: an updated systematic review. Annals of internal medicine. 107-97:(2)155;2011 .

Rolová G, Barták M, Rogalewicz V, Gavurová B. Health literacy in people undergoing treatment for alcohol abuse—A pilot study. Kontakt. 2018;20(4):e394-e400.

Bailey SC, McCormack LA, Rush SR, Paasche-Orlow MK. The progress and promise of health literacy research. Journal of health communication. 2013;18(sup1):5-8

رحمن پ، علی ر، مهدی ر، فرشته ع، عرفان ج، الدین نش. بررسی ارتباط بین مهارت های سواد سلامت و اتخاذ رفتارهای پیشگیری کننده از مصرف سیگار در دانشجویان. 2019.

Afshari M, Khazaei S, Bahrami M, Merati H. Investigating adult health literacy in Tuyserkan city. *Journal of Education And Community Health*. 2014;1(2):48-55.

Wu AD, Begoray DL, MacDonald M, Wharf Higgins J, Frankish J, Kwan B, et al. Developing and evaluating a relevant and feasible instrument for measuring health literacy of Canadian high school students. *Health promotion international*. 2010;25(4):444-52

Wang X, Guo H, Wang L, Li X, Huang M, Liu Z, et al. Investigation of residents' health literacy status and its risk factors in Jiangsu Province of China. *Asia Pacific Journal of Public Health*. 2015;27(2):NP2764-NP72

Khami M, Murtomaa H, Razeghi S, Virtanen J. Smoking and its determinants among Iranian dental students. *Medical principles and practice*. 2010;19(5):390-4

Mahmoudi H, Taheri A. Relation between information literacy and health literacy of students in Ferdowsi University of Mashhad. *Human Information Interaction*. 2015;2(2):31-41

سعیده مف، محمدحسن سع، افسانه کم، مجید ب، مریم ا، یونس م. سواد سلامت و عوامل مرتبط با آن در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی همدان. 2017.

Degan TJ, Kelly PJ, Robinson LD, Deane FP. Health literacy in substance use disorder treatment: A latent profile analysis. *Journal of substance abuse treatment*. 201.52-96:46;9

Arnold CL, Davis TC, Berkel HJ, Jackson RH, Nandy I, London S. Smoking status, reading level, and knowledge of tobacco effects among low-income pregnant women. *Preventive medicine*. 2001;32(4):313-20

Fu H, Feng D, Tang S, He Z, Xiang Y, Wu T, et al. Prevalence of tobacco smoking and determinants of success in quitting smoking among patients with chronic diseases: a cross-sectional study in rural Western China. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2017;14(2.167:(

Diviani N, Camerini A-L, Reinholz D, Galfetti A, Schulz PJ. Health literacy, health empowerment and health information search in the field of MMR vaccination: a cross-sectional study protocol. *BMJ open*. 2012;2(6):e002162.

Cho YI, Lee S-YD, Arozullah AM, Crittenden KS. Effects of health literacy on health status and health service utilization amongst the elderly. *Social science & medicine*. 2008;66(8):1809-16.

راد ک، بهنام، زرگر، هنرمند مز. اثربخشی آموزش هوش هیجانی بر آمادگی اعتیاد در دانشجویان پسر. نشریه علمی روانشناسی اجتماعی. 43-33:(29)1;2013

Investigating the effect of health literacy on the addiction rate of students

Sakineh Motayerzadeh¹

Doctoral student in the field of health education and health promotion, Faculty of Health, Isfahan University of Medical Sciences

Fereshteh Zamani Alavicheh²

Member of the Faculty of Health Education and Health Promotion Department, Faculty of Health, Isfahan University of Medical Sciences

Abstract

The potential effect of health literacy in promoting people's health and quality of life and its relationship with the adoption of preventive health behaviors has been proven. Considering the increase in drug addiction among students, this study was conducted with the aim of investigating the effect of health literacy on the level of addiction among students. . This review study has been used with a narrative of related articles and by searching in Iranian and international databases such as sid, Google Scholar, pubmed , magiran with related and equivalent keywords. The results of the studies showed that the health literacy score was related to students' addiction. The most components of health literacy that explain students' addiction are comprehension, decision-making and application of information. As a result, with the aim of empowering these people in the field of health literacy and addiction prevention, appropriate interventions should be designed and implemented in each group.

Keywords: addiction, health literacy, students